

TROPY A FIGURY

ad tropy

metafora - přenesení významu na základě podobnosti)

metonymie - označení objektu jménem jiného objektu, stojícího odděleně, např. *flétna za hráče na flétnu, Homér za Íliadu, pohár za víno*)

synekdocha - označení objektu jménem jiného objektu tak, že mezi oběma je vztah části a celku, např. *ústa za mluvícího člověka*

perifráze - z řec., opis, nahrazení běžného názvu obšírnějším opisem, např. *země vycházejícího slunce za Japonsko*

personifikace - druh metafory, neživé věci nebo abstr. pojmy mluví a jednají jako živé bytosti nebo jsou jim (či zvířatům a rostlinám) připisovány lidské city a myšlení, např. *stromy si tichounce šeptaly, slunce se smálo*

eufemismus - zjemňující výraz pro drsné či nepříjemné skutečnosti (smrt, nemoc), např. *plamínek života jejího zhasl*

hyperbola - zveličení, nadsázka, např. *stokrát jsem ti říkala, že...* (tj. mnohokrát)

litotés - z řec., jednoduchost, zdrženlivost; oslabené tvrzení, slovně se říká méně, než je míněno, např. *nemladý místo starý*

ad figury

sluchové:

anafora - opakování téhož slova nebo skupiny slov na začátku dvou i více sousledných veršů (poloveršů, strof nebo vět), např. *jako akrobat, jenž přešel po lanu*

jako matka, která porodila dítě

jako rybář, který vytáh plné síť (V. Nezval: Edison)

epifora - opakování týchž slov na konci veršů, např.

Co to máš na té tkaničce,

na krku na té tkaničce?

(Erben)

symploka - z řec. *symploké* = propletení, objetí; rétorická figura daná sloučením anafory a epifory, opakování stejného slova na začátcích a současně jiného slova na koncích veršů, např.

Já kopu, já pod zemí kopu,

já balvany jak hada kůže se jiskřící kopu.

(Bezruč)

aliterace - souzvuk hlásek nebo slabik, např. *zvoní, zvoní, zrady zvon*

paronomázie - souvškyt zvukově podobných slov

gramatické:

asyndeton - z řec. *asyndetos* = nespojený; příznakové spojení slov nebo vět bez užití obvyklé spojky, při vyjádření situačního napětí, prudkého spádu děje apod., např.

Dělník je smrtelný, práce je živá,

Antonín umírá, žárovka zpívá -

(Wolker)

polysyndeton - spojení několika větných členů (vět), v němž je následující člen nadbytečně připojen spojkou, prostředek zdůraznění nebo stupňování významu slov, zvyšuje patos, např.

a stráně zastřené a vzhůru cesta sivá

a soumrak májový, jenž chvěje se a voní

(S. K. Neumann)

elipsa - výpustka, vynechání slov nebo vět, které označují skutečnosti známé ze situace nebo souvislosti, a které si tak můžeme bez deformace smyslu doplnit, např. *Je šest.* (hodin)

apostrofa - oslovení nepřítomné osoby nebo neživého předmětu, kdy se nečeká na odpověď,

např.

sbohem, vy hory, mé dědiny...

řečnická otázka - stylistický prostředek, využívající formy tázací věty pro vyjádření nějakého tvrzení; odpověď se neočekává, významově jde o silně citově zabarvenou větu oznamovací, např. *Kdypak jsem ti nepomohl? Jak dlouho bude ještě senát snášet hanebné intriky zrádců?* (srv. s méně výraznou formulací pomocí oznamovací věty: *Vždycky jsem ti pomohl. Senát již nebude dále snášet hanebné intriky zrádců.*)

zeugma - spřežení vazeb, spojení souřadných slov vazebním vztahem náležejícím jen jednomu z nich, např.

věřím a respektuji ho místo věřím mu a respektuji ho (tj. splývání slovesných vazeb se 3. a se 4. pádem)

významové:

klímax - stupňování účinku, např. *s radostným povykem se hrne, běží, skáká; něco sem vyprosil, něco vylál a něco vyhrozil*

viz Slovník literární teorie. Československý spisovatel, Praha 1984.